

BETON A SKULPTURA ■ CONCRETE AND SCULPTURE

Cílem příspěvku Beton a socha je na příkladech výtvorů osmi českých a dvou zahraničních sochařů prezentovat široký obsahový a výrazový potenciál betonu či cementových směsí ve výtvarné oblasti, bez ambice uvedená díla jakkoli umělecky hodnotit či rozebírat okolnosti jejich vzniku. Sochařů jsme se ptali na jejich zkušenosti s betonem, který ve větší či menší míře používají jako materiál pro své vyjádření, se třemi z nich jsme se setkali osobně.

■ The aim of this article is to present the potential of concrete or cement mixture respectively. We show on examples of sculptures and plastic art of eight Czech and two foreign sculptors the broad potential of the two materials enable – in both contextual and expressional point of view. The article focuses on the possibilities of the respective material, with no ambition either to evaluate the artistic value of the individual artworks or to analyse the circumstances under which the art works were created. We asked the sculptors about their experience with concrete which they use in smaller or higher extent as the basic material when sculpting. We met three of them personally.

Vaše redakce ■ Editors

OSINKOCEMENT OLBRAMA ZOUBKA

Olbram Zoubek dal betonu, resp. osinkocementu uměleckou podobu sochy již před 70 lety. Dílo tohoto sochaře je zastoupeno v řadě českých i zahraničních galerií a na jeho retrospektivní výstavě v Jízdárně Pražského hradu bylo v roce 2013 vystaveno na 300 vybraných soch, komorních plastik a reliéfů. Stálá expozice jeho tvorby je instalována ve sklepení litomyšlského zámku a aktuální výstava k devadesátým narozeninám je do 30. října přístupná na zámku Letovice.

Olbram Zoubek nás přijal ve svém ateliéru na Novém Městě v Praze.

Vážený pane Zoubku, beton se díky Vám dostal do rukou mnoha českým sochařům, kteří u Vás začínali. Zajímalo by nás však, jak jste se k němu dostal Vy sám?

„Tak to bylo asi před 70 lety, na úplném začátku, kdy jsem pro svou tvorbu hledal levný materiál. V polském časopise, jehož název si již nepamatuji, jsem se dočetl o výrobě předmětů pro užití umění z prefabrikovaných plátů osinkocementu, které měly tloušťku 5 mm a daly se tvarovat. Tak jsem si řekl: „proč to nezkusit na sochy?““

Do Polska to ale asi bylo dost daleko?

„Navázal jsem kontakt s cementárnou u Berounky, doporučení jsem v té době dostal ze svazu. Jel jsem se tam podívat a viděl výrobu na vlastní oči – do velké kádě se nasypal na řídko rozptýlený osinek a cement. Pak se tato hmota rozestřela

Obr. 1 Ateliér v Salmovské, asi 1983, foto: Lukáš Jasanský ■ Fig. 1 Studio in Salmovská street, cca 1983, photo: Lukáš Jasanský

Obr. 2 Zastřelení, 1958, 1976 až 1977, foto: David Stecker ■ Fig. 2 Shot, 1958, 1976 to 1977, photo: David Stecker

Obr. 3 Bronzová socha Ještě Olbram, 2003, za ní socha Jan, 1969, z pozlaceného cementu, zobrazující Jana Palacha jako „chodce, který se rozhodl“, foto: David Stecker ■ Fig. 3 Bronze statue One more Olbram, 2003, behind statue Jan, 1969 of gold-plated cement, picturing Jan Palach as a “pedestrian, who has come to a decision”, photo: David Stecker

Obr. 4 Polana ze sousoší Rodina, 1973 ■ Fig. 4 Polana of the sculptural group Family, 1973

Obr. 5 Výstava na Bastionu v Praze 2, srpen 2012, foto: Jiří Sláma ■ Fig. 5 Exhibition at the Bastion in Prague, August 2012, photo: Jiří Sláma

Obr. 6a,b,c Výstava v Jízdárně Pražského hradu, 2013 až 2014, foto: a, c) David Stecker, b) František Renza ■ Fig. 6a,b,c Exhibition in the Riding hall at the Prague Castle, 2013 to 2014, photo: a, c) David Stecker, b) František Renza

na síta a vytvarovala se velice tenká vrstva, která šla ohýbat. V podstatě šlo o podobný princip jako u papírenských strojů. Takto vyrobený osinkocement se používal pro technické účely. No, a já jej začal používat na výrobu soch.“

Ano, Vaše typická socha, kterou si představím, je z osinkocementu. Pracovali jste s ním dost dlouho. Jak je to s jeho zdravotní závadností?

„Vážené dámy, s osinkocementem pracuji celý život a jsem tady a žiju. To považuji za důkaz, že to s osinkem možná nebude tak vážné.“

I přesto byl však osinkocement zakázaný. Jakou cementovou směs používáte ke své tvorbě dnes?

„Naštěstí jsem měl poměrně velké zásoby, ale i ty mi před třemi lety došly. Nyní pracujeme s cementem s novým složením, že, Jakube?“

Dvůr Vašeho ateliéru je plný soch, některé jsou barevné. Jsou probarvené v celém objemu nebo se jedná o povrchovou úpravu?

„Je to povrchová úprava. Používám polychromii či zlacení.“ Marie (manželka Olbrama Zoubka): „Olbram má právě rád spojení cementu, který je považován za banální materiál, a zlata, které představuje pravý opak.“

Jak to se zájmem o betonové sochy vypadá dnes?

„Zeptejte se Marie, ta měla galerii a těmto věcem rozumí lépe.“ Marie: „Jedna věc je umělecká kvalita a druhá věc je vkus většiny. Málokdo ocení ‚Keltský meč‘; zatímco o sochu hezké ženy zájem přetrvává. Stále však platí, že sochy z cementu jsou levnější než např. bronzové. Bohužel cement v exteriéru dost praská a musí se opravovat, proto tyto sochy najdete převážně v interiérech, v uměleckých sbírkách či na výstavách.“

2

3

4

Jakub Grec (sochař, který právě pracoval v ateliéru): „Ano, začali jsme používat novou směs, kterou nám dodává firma z Kralup. Je do ní přidáváno vlákno a bezesporu i další přísady, ale podrobné složení po mě nechtějte. S osinkocementem jste mohli vytvořit přední díl sochy a zadní část rozdělenou na kusy bylo možné spojit mokrou cestou. Ten dnešní materiál je v první fázi křehčí a musí se lepit epoxidem. Osobně však nejraději pracuji s tradičním románským cementem.“

Můžeme se zeptat, na čem právě pracujete?

„Právě dělám model pro sochu pátera Toufara.“

Vážený pane Zoubku, děkujeme za vlídné přijetí a přeje-
me Vám i celé rodině mnoho zdraví a sil pro další umělec-
kou tvorbu.

akad. soch. Olbram Zoubek

e-mail: zoubek.olbram@seznam.cz, www.olbramzoubek.cz

6b

6c

PLASTICI LUBOMÍRA DOSTÁLA

Svoji první sochu – stavbu – „Plastici – pomník normalizace“ (obr. 1), kterou jsem vytvořil v letech 1989 až 1990 podle modelu z konce 70. let, jsem chtěl původně udělat z kamene, nejlépe z pískovce, což se ale bez investora ukázalo neproveditelné, a proto jsem použil beton. Socha se skládá z devíti betonových kvádrů (o rozměru každého z nich 450 × 450 × 1 350 mm) vydusaných do bednění. Po třech dnech jsem objekt

odbednil, vydusané kvádry nahrubo osekal a detailní opracování dokončil do týdne.

Při realizaci sochy jsem byl překvapen možnostmi betonu a vlastně i krásou materiálu. Beton jsem pak začal používat cíleně a dodnes rád využívám různé možnosti jeho zpracování: odlévání, vydusání základního nebo konečného tvaru do forem, nahazování, osekávání, broušení a barvení betonu, které umožňují variabilitu povrchových struktur.

Další betonová socha – stavba – s názvem „Kaple“ (obr. 2a,b) z roku 2000 je postavena z dílů vyrobených z polystyrenového jádra, na které jsem několik dní přihazoval

1

2a

2b

3

Obr. 1 Plastici – pomník normalizace, výška 2,25 m, Moravský Beroun – mezi kostelem a farou, 1990 ■ Fig. 1 Plastics – memorial of totalitarianism, height 2,25 m, Moravský Beroun – between the church and vicarage, 1990

Obr. 2a,b Kaple, výška 4,5 m, Hradec nad Moravicí – na břehu řeky pod zámekem, 2000 ■ Fig. 2a,b Chapel, height 4,5 m, Hradec nad Moravicí – on the river bank, below the castle, 2000

Obr. 3 Plastická mapa přehrady Slezská Harta, 1,65 x 3,4 m, Leskovec nad Moravicí – u přehradní nádrže, 2015

■ Fig. 3 Relief map of the Slezská Harta dam, 1,65 x 3,4 m, Leskovec nad Moravicí – at the dam, 2015

Obr. 4 Kromlech – model, předpokládaná výška realizace 5 m ■

Fig. 4 Kromlech – model, expected height 5 m

4

beton a prokládal jej drátěným pletivem do tloušťky cca 100 mm.

Nejnovější betonovou realizací je plastická mapa přehrady Slezská Harta, jejíž model jsem udělal z polystyrenu a sádry, které jsem zaformoval. Výdusek složený ze sedmi dílů je z betonu obarveného do odstínu místního kamene a je součástí naučné stezky Zatopené osudy.

Přestože v současné době používám různé druhy kamene, beton pro mne zůstává inspirativním materiálem i pro další připravovaná díla jako je např. „Kromlech“ (obr. 4). Umístění této sochy – stavby – by bylo vhodné na nějakém památném nebo magickém místě v krajině (nebo by nějaké místo magickým učinila). Takové místo včetně investora zatím hledám.

Lubomír Dostál

člen Spolku olomouckých výtvarníků

Fotografie: Adam Dostál

ROVNOVÁHA JOSEFA KLIMEŠE

Se sochařem Josefem Klimešem jsme se sešli v domě Diamant v Praze, kde sídlí Spolek výtvarných umělců Mánes. Na schůzku nám přinesl fotografie tří vybraných betonových realizací.

Jste autorem monumentální betonové plastiky „Rovnováha“ u Barrandovského mostu v Praze. Mohl byste nám prozradit, jak vznikla?

„Stejně jako všechny své uvedené realizace jsem i tuto prováděl ve spolupráci s architektem Karlem Filsakem. Řekli mi, že je jedno, co bude po mostě jezdit, protože když unese sám sebe, unese všechno. Možná to souvisí i s mým pojmenováním ‚Rovnováha‘. Před realizací však vyvstala řada problémů. Socha má rozpětí 15 m, celá se ‚vznáší‘ ve vzduchu a její těžší tě se musilo uložit na pylon o průřezu 1 x 1 m. Dalším hlavolamem bylo, jak 15krát zvětšit plastický model. Pomohla mi středoškolská deskriptivní geometrie, můj oblíbený předmět. Plastikou jsem proložil tři rovnoběžné roviny. Jejich průsečnice s povrchem určily tvar nosných ramenátů. Na ně byly přibity šalovací fošny, které otiskly do betonu vějířovité struktury. Zevnitř byla forma vyložena hustou armaturou. Poslední důle-

1a

2a

Obr. 1a,b Rovnováha, 15 m, Praha, 1989 | Fig. 1a,b Equilibrium, 15 m, Prague, 1989

Obr. 2 a) Křídlo, 10 x 5 m, hotel President, Praha – Staré Město, 1988, b) skica | Fig. 2 a) Wing, 10 x 5 m, President hotel, Prague – Old Town, 1988, b) sketch

Obr. 3 Vltava, betonový reliéf 10 x 5 m a dva vertikální pylony, bývalé ředitelství Vodních staveb, Praha-Holešovice, 1982, model (pylony jsou dnes již odstraněny) | Fig. 3 Vltava, concrete relief 10 x 5 m and two vertical pylons, former headquarters of Water Structures in Prague-Holešovice, 1982, model (the pylons have been removed)

1b

žitou fází bylo zajistit, aby složitá konstrukce neuplavala v masách tekutého betonu o váze mnoha desítek tun. Tým inženýrů protkal celou formu systémem železných táhel a mnohаметrových dubových pražců. Z diváků se tomu všichni posmívali. Opozice plastiku označila za bolševickou gigantomanií, oficiální místa ji odsuzovala jako zbytečné mrhání materiálem. Rovnováha však stojí dodnes.“

Vaše další plastika je na hotelu President v Praze?

„Ano, celou fasádu hotelu prochází železobetonový rám, v jehož vrcholu je umístěna tato betonová plastika ‚Křídlo‘ otevřená velkým průhledem do volné oblohy. ‚Křídlo‘ je provedeno technikou torkret – do připravené vyšalované formy s vloženou armaturou se ze zadu nahazoval řídký beton zednickým způsobem a zepředu zůstal otisk po šalovaných prknech.“

Třetí uvedená realizace je asi nejstarší?

„Ta je z roku 1982. Záměrem bylo navodit představu vodního

proudu – řeky -, který je v symbióze s výtvořem lidských rukou. Formy na všechny prvky byly vyšalovány z prken a dotvořeny dřevitou vlnou a sádrou do oblých a hladkých tvarů.“

Vážený pane Klimeši, děkujeme Vám za milé setkání a přeje-me mnoho zdraví a tvůrčích sil.

akad. soch. Josef Klimeš
člen Spolku výtvarných umělců Mánes

2b

3

HLAVIČKY KURTA GEBAUERA

Coby kameník-kamenošochař bych měl betonem pohrdat, že? Ale nepohrdám, dělal jsem i z prašnějšího materiálu – vycpával do textilu, dělal z laminátu, sádky, slámy, sněhu, pís-ku atd.

Jistou formu betonu vynalezli Římané, dodnes se sice přesně neví, jak ho udělali, ale co z něj bylo, vydrželo. Le Corbusiérový betonové stavby jsem obdivoval už na fotkách, a co teprve později v reálu, když jsem se dostal do Francie. Šalovaný beton se musí umět, jinak je to prů-

švih. V Česku se sem tam něco zkusilo a sem tam se něco povedlo.

Já jsem beton začal používat v letech 1980 až 1985 na jeden a půl hektarovém enviromentu „Minikrajina“ na sídlišti Fifejdy v Ostravě, který byl určen pro hru a pohodu všech generací. Tam jsem z betonu do formy z igelitu odléval skály a zpevňoval kopce pozitivním modelováním mezi žebry z cihel. Taky jsem dělal zidky z kamene, kde kámen z pohledové strany vypadá jako kladený na sucho a přitom je zezadu zalitý betonem.

Se současnými betony se dají i modelovat sochy, ale to bych předbíhal. Z betonu jsme dělali na UMPRUM v rámci výuky workshop na betonárce. Zuzka Čížková (*tehdejší studentka, viz rozhovor na str. 32, pozn. redakce*) to tenkrát s betonárkou domluvila, studenti z hlíny vymodelovali sochy, z nich sejmuli sádkové formy a pak jsme do nich lili beton. Byl to první pokus, použitá směs ještě nebyla „vyladěná“, nebyl to samozhutitelný beton, a tak to dopadlo dost „strupatě“. Mně to moc nevadilo, moje betonové hlavičky dostaly zajímavou strukturu.

2a

Další realizaci z betonu, čtyři dvoumetrové „Hlavičky“, jsme dělali pro náměstí Jana Palacha v Praze v roce 2011 z vrstvičky betonu na polystyrenové jádro. Stačí vrstvička a vypadá to jako betonový monolit. Bohužel čeští vandalové dokážou poničit i poměrně pevnou skořepinu. Na ně platí jen plný beton a ten zase klidně posprejují, ale hlavy aspoň zůstanou.

Odlévání do betonu je dnes už „vymakané“. Zdeněk Ruffer, absolvent našeho Ateliéru veškerého sochařství UMPRUM, odléval z betonu smíchaného s ocelovými drátky desetimetřový kříž do formy se strukturou vytvořenou podle kmenu akátu (*viz. článek Stéla urnové kobky na lesním hřbitově v Beton TKS 2/2016, str. 14, pozn. redakce*). A drží to pohromadě.

Zdá se, že v betonu se dá stále něco objevovat a vylepšovat a tak nejen v architektuře, ale i v sochařství se dá počítat s materiálem, který může nabízet nové překvapivé vlastnosti.

prof. akad. soch. Kurt Gebauer
emeritní profesor na UMPRUM v Praze
e-mail: kugeba@seznam.cz

1a

1b

1c

2b

Obr. 1a,b,c Enviroment Minikrajina na sídlišti Fifejdy v Ostravě na ploše 1,5 ha, 1980 až 1985 ■ Fig. 1a,b,c Mini countryside in housing estate Fifejdy in Ostrava; area 1,5 ha, 1980 to 1985

Obr. 2 Hlavičky: a) na náměstí Jana Palacha před budovou pražského Rudolfinu, b) před Národní technickou knihovnou v areálu vysokých škol v Praze ■ Fig. 2 Little heads: a) on the Jan Palach square in front of the Rudolfinum concert hall in Prague, b) in front of the National Library of Technology in the universities campus in Prague

BETON(Y) ZDEŇKA RUFFERA

Rozvzpomínám se, kdy se v mém životě objevil beton. Mám na mysli opravdu, nějak vědomě. Asi při bourání střechy dědovy garáže, kam se vešla jenom aerovka, ale už ne nová Škoda 120. Byly to prázdniny někdy uprostřed střední školy. A potom při přístavbě rodinného domku – další prázdniny tentokrát u míchačky, poměr 1:3 a nešidit, neboť to dělám pro sebe.

Poměr k betonu mi ale zůstal dobrý. Snad pro jeho snadnost přípravy oproti jiným finálním materiálům. V Ateliéru sochařství na UMPRUM přichází ještě laminát. Ale ten zápach. A všechno ulepené a kousající od skelné stříže. Můžete namítnout bronz nebo mramor. Na první nebyly finance a na druhý jakbysmet. Nejdříve přicházely domácí pokusy, vožení betonu v kyblících autobusu MHD a betonování základu na místě. To jsem byl ještě plný sil. S jejich úbytkem musela přijít technika. A je tu seznámení s betonářkou v Letech. Dělal jsem pro ně jak reklamu, tiskoviny, polep vozidel, tak i několik „umělec-

Obr. 1 Křeslo, u obce Mořinka u Karlštejna, technologie pěchovaného betonu s poréznějším povrchem navozujícím iluzi čalounění, lidskými silami přemístěno z betonárny v Letech, 2002 ■ Fig. 1 Armchair near the village of Mořinka near the Karlštejn castle; rammed concrete with more porous surface evoking illusionary upholstery; moved by manpower from concrete plant in Lety, 2002

Obr. 2 Futurama Business Park, Praha-Karlín: a) až d) Plavci, odlévání do forem vytvořených otiskem živých postav (plavec s rukávky – ředitel stavby objektu), 2010, e) Šanony, 2010, f) Kuřácký koutek, 2011 ■ Fig. 2 Futurama Business Park in Prague-Karlín: a) to d) Swimmers, cast in forms made by imprints of real figures (swimmer with aids is the construction manager), 2010, e) Files, 2010, f) Smokers' corner, 2011

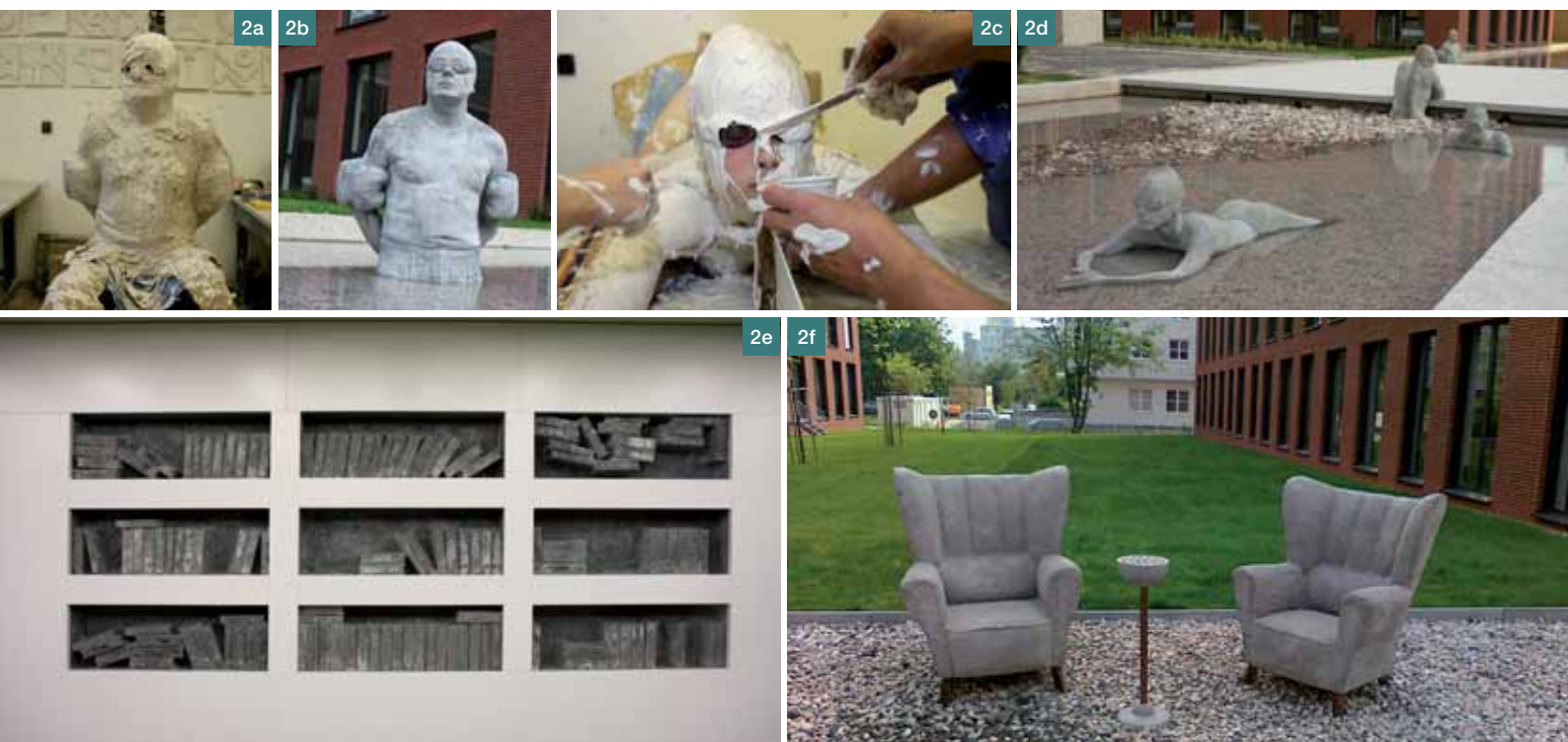

kých“ realizací v betonu. V rámci propagace betonu přicházejí i lehčí múzy, nedá se to přímo nazvat poezie, ale spíše humorné P. F. veršovánky na téma beton.

Můj styk s betonem kulminuje vysoce profesionální prací sledovanou Kloknerovým výzkumným ústavem při ČVUT v čele s docentem Jiřím Kolískem. Výsledkem je objekt „Kříž na hřbitov“, kde už nejsem úplně pánem situace, ale spíše pozorovatel. Třešničkou na dortu je posléze mnou komentovaná projekce o výrobě kříže na betonářském setkání v Brně.

Přemýšlím, jak ještě beton prostupuje mým životem a nemusí to být zrovna drncání na dálnici D1 do Brna. Jo, vlastně ještě sportuju. Hrajeme také hokej. Amatérsky samozřejmě, ale dlouho a na krytých stadionech. Postupně jsem se vypracoval na univerzálního hráče. Mladší mě vytlačili z útoku, a tak se v rámci možností snažím zabetonovat obranu, a když nepřijde brankář, obléknou mě do betonů a jdu do kysny.

MgA. Zdeněk Ruffer
Střední výtvarná škola Václava Hollara
e-mail: ruffer@culipress.cz

SVĚTELNÝ BETON JAROSLAVA CHRAMOSTÝ

Důvod, proč jsem začal pracovat s betonem, je velmi prostý. V minulosti jsem ve své tvorbě hojně experimentoval s přírodními materiály, u nichž mne zajímala především jejich proměna v čase, a tedy i jejich potenciální zánik. Po letech však z tvorby zůstávaly pouze fragmenty, a novým tématem tak pro mne začala být trvanlivost. V té době jsem začal experimentovat také se světlem.

S využitím betonu pro umělecké účely jsem se poprvé setkal v roce 2004, kdy jsem začal navrhovat a realizovat svou závěrečnou diplomovou práci v Ateliéru sochařství u profesora Jiřího Beránka na VŠUP v Praze. Postupně jsem se s betonem velmi dobře seznámil a díky mnoha spolupracím jsem se naučil chápat jeho princip jako otevřené pole a výzvu. Do této doby byl pro mne beton především stavebním materiálem, který jsem znal jako kluk ze stavby rodinného domu a různých oprav, ruční omítačka mi přišla v té době jako geniální nástroj. Když jsem se později, v roce 2005, setkal se sklovláknobetonem (Glass fiber reinforced concrete – GFRC) ve Wolf Prefa, byla to pro mne téměř revoluce a nastala několikaletá velmi blízká spolupráce, při které jsem se mnoho naučil.

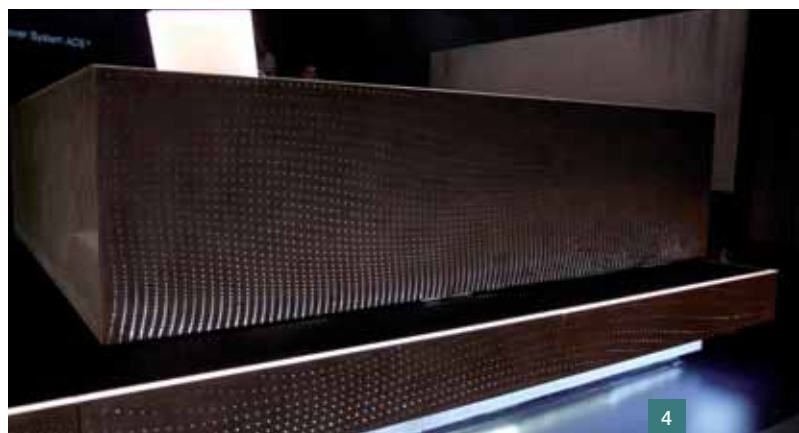
Množství technik a možnosti definovat barevnost, strukturu a samotný tvar umožňují betonu velmi široké a často ještě neobjevené či nepoužívané využití i ve výtvarném umění. Ve srovnání s kamenosochařstvím má beton mnoho výhod i nevýhod a nemohu říci, že by bylo jeho použití vždy snazší cestou. Pro každou technologii, která se nabízí, lze nalézt vhodnou estetickou i funkční aplikaci. Každý beton, ať už je lity do forem, stříkaný suchou či mokrou cestou, modelovaný či dusaný, má svůj specifický charakter. Poznávání přirozených podob betonu a technik jeho zpracování je pro sochaře pouhým začátkem před tím, než jej začne aplikovat ve svých dílech. Vytěžení estetiky této matérie a jejich přesahů je úžasnou cestou ke vzniku nových uměleckých děl a jejich podob.

Výše zmíněná diplomová práce pro mne byla první konkrétní uskutečněnou vizí litého světelného betonu. V jeho realizaci mi velmi pomohla technoložka Metrostavu paní inženýrka Milada Mazurová. Objekt, který v té době vznikl, byl pro mne především experimentem a zároveň prvním krokem ve vývoji aplikace optických vláken jako média k tvorbě světelných obrazových struktur v betonu. Cílem bylo odhmotnění, odlehčení a nová esteticky funkční technika pro tvorbu uměleckých děl i užitého designu.

První realizaci neminuly ani začátečnícké chyby, jako je rozvalené bednění či poddimenzované armování. Dnes na to s úsměvem vzpomínám a v případě potřeby konzultuji složení směsi či pracovní postup s odborníky. Vzhledem k tomu,

že jsem si postupně začal v rámci možností vyvíjet a míchat směsi i sám, jsou pro mne veškeré vlastnosti betonu přirozeností a chyby, které se mohou stát, považuji za estetický přínos a nezbytnost, kterou je třeba uchopit a použít ve výtvarné práci.

Krakování, trhliny, dramatická sedimentace krvácivých směsí, nedokonalé odformování ploch a rohů spolu s dokonalostí otisku a zhutněním až do lesku, procesování řízené náhody završené povrchovým opracováním – broušením, závěrečným leštěním a chemickými úpravami povrchu –, tím získává beton pod rukama sochaře mnoho nových tváří a stává se novým „přírodním“ kamenem. Jeho paměť se však teprve znovu naplní...

Světelné betony

V roce 2005 jsem pokračoval v tvorbě světelných betonů realizací projektu „Café Pavlač“ společně se studiem Anarchitect a Matějem Petránkem (obr. 1a až c). Tento barový pult je příkladem díla, které přesně balancuje na hranici užitého a volného uměleckého vyjádření. Prostřednictvím světelných obrazových struktur je abstraktní pointilistickou kresbou znázorněna mechanika pohybu nekonečné smyčky času v prostoru. Tématem projektu bylo „setkání“ a cílem umělecké-

ho ztvárnění bylo vyprávět konkrétní příběh o propojení dvou principů světa, jejich integraci, scelení a následném vzniku dalších dimenzí...

Tato témata se dále projektují do mé aktuální tvorby např. v obrazových objektech „Membrány“ (obr. 2), které jsou právě jakýmsi pevnými filtry, zobrazujícími fragmentální výseče prostorových dimenzí a možné abstraktní podoby světa...

V roce 2014 až 2015 vznikl též světelný objekt recepce pro Institut klinické a experimentální medicíny (IKEM) (obr. 3). Tento recepční pult nese světelné motivy inspirované srdečními buňkami, které jako první objevil J. E. Purkyně. Jejich skladba a textura jsou výtvarně zpracovány do přírodních motivů, které mohou asociovat přírodní struktury a výjevy lesa. Celek je dobarven oranžovými mořidly na beton ve výrazné strukturalnosti respektující výjevy světelného obrazu.

Další aplikací byl obklad objektu spa jménem „Solitaire“ (obr. 4), který vznikl ve spolupráci s MOLO architects na výstavě „Priscine2010“ v Lyonu ve Francii, kde získal nejvyšší ocenění – produkt roku 2010.

Z volných realizací bych rád zmínil sochařské objekty „Dravec“ (obr. 5a,b) a „Shark in The Gulf“. První zmíněný byl realizován v roce 2013 pro výstavu Umění ve městě v Českých Budějovicích a jedná se o objekt žraločí ploutve, která rozrušila dlažbu náměstí a na chvíli zde zakotvila. Je to světelná socha a světelné struktury na jejím povrchu nepřímo asociují hlubinné struktury ať mořských, či vesmírných prostorů. Objekt sám o sobě, stejně jako „Shark in The Gulf“ (2016), kte-

rý byl realizován přímo na místě osazení v rámci sochařské galerie Golf Hostivař, má víceúrovňový významový charakter.

V první řadě jsou tyto realizace archetypální přírodní tvarovou projekcí ofenzivního či defenzivního principu v živočišné i rostlinné říši. Tedy buď jako trn, který upozorňuje na limitaci hranic a aktivně chrání rostlinu, nebo jako ploutev, dráp, tesák či kel dravce připomínající ve své tvarovosti nebezpečí útoku. Tvar respektuje funkci. Ve veřejném prostoru vnímám realizace spolu se zmíněným významem jako emotivní objekty, které mají vzbuzovat nejrůznější pocity a podporovat imaginaci diváků.

Beton coby metafora současného světa

Materiály, které používám ke své tvorbě, často volím pro jejich metafyzickou podstatu. Je pro mne stejně důležitá, ne-li důležitější než estetická hodnota, které lze u dané hmoty dosáhnout. Přírodní kámen jako takový v metafyzické úrovni uchovává „paměť“ světa, svého okolí. Pomyslně i reálně se do něj otiskl čas. Beton pro mne představuje metaforu světa současného. Transformaci přirozených principů a stavů do nových podob, určitou naději a zároveň obavy i fascinaci z průběhu formování našeho světa. Tekutost a pevnost, tvrdost a zároveň křehkost a citlivost, paradoxně však i pružnost a měkkost. Jednoduše, jak se to namíchá...

MgA. Jaroslav Chramosta

e-mail: jaroslavchramosta@gmail.com, www.jaroslavchramosta.com

Obr. 1a,b,c Café Pavlač, Praha, 2005
Fig. 1a,b,c Pavlač Café, Prague, 2005

Obr. 2 Membrány, 2016
Fig. 2 Membranes, 2016

Obr. 3 Recepce v IKEMu, Praha, 2015
Fig. 3 Reception in IKEM, Prague, 2015

Obr. 4 Solitaire, obklad vířivky, 2010
Fig. 4 Solitaire, lining of the whirlpool, 2010

Obr. 5a,b Dravec, České Budějovice, 2013
Fig. 5a,b Predator, České Budějovice, 2013

„MILUJI“ ZUZANY ČÍŽKOVÉ

Profesní vývoj Zuzany Čížkové a nejen její „Milenu Rudolfa II“ na brandýském zámku či barevný nápis znakovou řečí z betonové směsi Easycreate SV na zdi Střední, základní a mateřské školy pro sluchově postižené v Holečkově ulici v Praze jsme čtenářům na stránkách časopisu již v minulosti představili (více v *Beton TKS 5/2011 a Beton TKS 6/2007, pozn. redakce*).

Přesto, nebo spíše právě proto v tomto příspěvku nemůže Zuzana Čížková chybět. Zeptali jsme se i jí na cestu k betonu a zajímaly nás také její aktuální betonové realizace...

V pařížském Grand Palais, uprostřed Champs-Élysées byla vystavena tvá betonová houba „Socha Boha“.

Jak ses vůbec k betonu dostala? Na začátku své tvorby jsi pracovala zejména s kamenem.

„Po střední škole zaměřené na práci s kamenem jsem šla studovat na VOŠ do Zlína obor Prostorová tvorba a bronz, ale z rodinných důvodů jsem se brzy vrátila do Prahy a nastoupila k Olbramu Zoubkovi na praxi. On své umění realizoval zejména pomocí osinkocementové směsi. Mně pan Zoubek dovolil, abych si u něj odlila jednu svou sochu „Vodníka“ (obr. 1). Sochu jsem dala do svého katalogu, jenž byl vydán při příležitosti méjí reprezentace ČR v Paříži na salonu Des Artistes Indépendants. Pochopitelně jsem katalog rozdávala, kde jsem mohla, a tak se mi se sochou „Vodníka“ podařilo upoutat malíře Miloše Sikoru, českého surrealistu žijícího dlouhodobě v Paříži. Ne že by se mu socha líbila, ale prý mu připomínala jeho kamaráda spisovatele, kterého mi chtěl představit. Na první pohled nudná vyhlídka na „pokoc se staříky“ se nakonec ukázala jako velká čest. Představen mi byl Prokop Voskovec.“

Z osinkocementu máš však pouze jednu sochu.

Co ta další díla z betonu?

„Paralelně vedle návštěv Zoubkova ateliéru mi pomohl otec a přes svého kamaráda mi domluvil možnost pobavit se o betonových sochařských směsích s lidmi z Výzkumného ústavu maltovin v Radotíně.“

Výzkumný ústav maltovin s výtvarníky asi předtím nepracoval. Byli překvapeni nezvyklým zákazníkem?

„Oslovili jsme pány inženýry a vůbec ty technicky přemýšlející lidi a v duchu si říkali, že nás vyhodí oknem nebo dveřmi a že to nikam nepovede. O to větší pro nás bylo překvapení, když

je naše prosba zaujala a sponzorsky se s námi pustili do vývoje nové směsi, jež by splňovala kritéria pro sochařství. Betonové bábovičky jsme pravidelně dělali společně a někdy to byla spíše tragikomedie. Inženýr Tomáš Táborský měl vše spočítáno na milí a miligramy a moje dotazy, „kolik kýblů tam mám hodit?“ ho přinejmenším znervózňovaly (smích).“

Všimla jsem si, že první betonové sochy jsou takové rozevláté na povrchu, ale novější už mají mnoho přesných detailů a hladký povrch.

Co tě k tomu vedlo?

„Na začátku své sochařsko-betonové dráhy jsem byla nepochybně ovlivněna Olbramem Zoubkem a zejména jeho ženou Evou Kmentovou. Mé sochy měly také dramatický neboli hrubý povrch. Ale později jsem hlavně díky betonu přešla na hladké povrchy a precizní detaily, protože naše směs měla jemnost otisku dokonce 2 mm. Odborníci nyní tvrdí, že to byl vliv mého profesora na VŠUP v Praze Kurta Gebauera, ale podle mého názoru mne on ovlivnil zejména v celkovém pojetí sochy v prostoru, reakci na něj, ale i na současné dění ve společnosti. Pro Kurta a své spolužáky jsem zorganizovala dvě betonová sympozia a přivedla tak mnoho svých kolegů k lepšímu betonu, než byl ten, jenž znali dříve.“

Pamatuji se, že ses rozčilovala kvůli vnímání betonu jak laickou veřejností, tak i kurátorů prestižních výstav.

„V Paříži na prestižní výstavě neměl s betonem nikdo pro-

Obr. 1 Vodník, 2007 ■ Fig. 1 Water sprite, 2007

Obr. 2 Relikvie, 2014, beton od TBG Metrostav (UHPC)

■ Fig. 2 Relic, 2014, concrete from TBG Metrostav (UHPC)

Obr. 3 Betonová větvíčka pro TBG Metrostav (UHPC), 2014

■ Fig. 3 Concrete branch for TBG Metrostav (UHPC), 2014

Obr. 4 My dva, 2011, cementová směs od VUMO Radotín

■ Fig. 4 The two of us, 2011, cement mixture from VUMO Radotín

Obr. 5 Česká etuda, 2014, beton od TBG Metrostav (UHPC)

■ Fig. 5 Czech etude, 2014, concrete from TBG Metrostav (UHPC)

Obr. 6 Reliéf Miluji, 2014, beton od TBG Metrostav (UHPC)

■ Fig. 6 Relief Miluji (I love), 2014, concrete from TBG Metrostav (UHPC)

Obr. 7 Pomník výtvarníka Ludvíka Kuby, 2015: a) výroba, b,c) instalace v Poděbradech včetně rebenové zídky s lavičkou ■ Fig. 7 Statue of artist Ludvík Kuba, 2015: a) manufacturing, b,c) installation in Poděbrady, incl. the wall made from recycled concrete and bench

blém, myslím tím svou asi nejznámější betonovou sochu s názvem ‚Socha Boha‘. Mezi další více známé, mimo jiné i díky výstavě na Pražském hradě, je i reliéf ‚My dva‘ (obr. 4), který byl na všech propagačních materiálech této výstavy, ale večer před vernisáží jej odstranili, protože se jim ten beton mezi sklo, mosaz a jiné – prý ušlechtilé – materiály nehodil...

Z betonových realizací v poslední době bych ráda ještě zmínila ‚Českou etudu‘ (obr. 5), která byla v návrhu vytvořená podle rukou mistra hudby Eduarda Parmy, a reliéf ‚Miluji‘ (obr. 6) – nápis prstovou abecedou –, který byl oceněn jako současné umění, přestože to není konceptualismus. Nikomu asi nevadí, zda je to beton, nebo mosaz.

Socha rukou ‚Relikvie‘ (obr. 2) už také něco nacestovala a zatím jí po mně nikdo nehodil.“

A co jiné použití betonu?

„Před dvěma lety jsem dělala pro TBG Metrostav betonové větvičky (obr. 3), které sloužily jako prezentační materiály jejich super tvrdé směsi. Z technologie bych asi nic prozrazovat neměla, ale pro mne to znamenalo sbírat větve, formovat je, poprat se s podstavci a hlavně otiskem loga. Ale výsledek vypadal dobře, ačkoliv to nebyla zcela sochařská práce.

O hodně dál od mého oboru je projekt realizovaný opět ve spolupráci s VUMO Radotín, a to jsou ‚Rebenové koše‘. Še-

tříme přírodní zdroje, zejména žulu, neboť jako plnivo do kovových klecí využíváme betonový recyklát. Koše pak dobře slouží jako zídka (viz realizace v Poděbradech kolem pomníku Ludvíka Kuby (obr. 7)), stejně jako základní stavební prvek pro lavičky, stoly a zdi kolem kontejnerů. Největší přínos má tento nový stavební prvek ve využití pro výstavbu protihlukových stěn a zpevnění terénu. Zatím se pro tyto účely používaly koše plněné žulou, ale paradoxně betonový recyklát má mnohem lepší protihlukové vlastnosti a na zpevnění terénu je také praktičtější.“

A na co se můžeme těšit nyní?

„Nyní marodím, ale až se z toho opět ‚vylížu‘, budu odlévat do jemné cementové směsi reliéfní portrét Karla IV., který se jmenuje ‚Stokorunčeských‘. Již podle názvu snad každého napadne, že se jedná o reliéf vymodelovaný na motiv Kulhánkova portrétu na bankovce. Na kolektivní výstavě v Empírovém skleníku na Pražském hradě, kde jsem byla svým věkem jako miminko mezi výtvarníky, byl však zatím jenom sádrový, protože mi plány zhatila aktuální nemoc.“

Milá Zuzano, děkujeme za rozhovor a za celou redakci přeje-
me hodně zdaru v boji s nemocí a těšíme se na setkání na vernisáži tvé samostatné výstavy 17. listopadu v kočárovně brandýského zámku.

MgA. Zuzana Čížková

e-mail: cizkova.zuz@seznam.cz, www.cizkovazuz.com

HUMANOIDI MICHALA TRPÁKA

Moje první reálná zkušenost s prací s betonem a procesem zrodu sochy proběhla v sedmácti letech, kdy jsem byl poprvé na brigádě u Olbrama Zoubka a viděl jej pracovat s osinko-cementem.

Tento materiál měl mnoho výhod, mezi něž patřily zejména pevnost a možnost dusat jej do formy ve velice tenkých tloušťkách. Nevýhodou byla jeho zdravotní závadnost a omezené možnosti betonu při správkách nebo tmelení již hotové sochy.

Moje první socha z tohoto materiálu vznikla v prvním ročníku na VŠUP v Praze, jednalo se o sochu oštěpaře. S betonem jsem dále pracoval a experimentoval ať už jako s litou směsí do formy, nebo se stříkaným či dusaným sklocementem.

Mezi školní práce patřilo sousoší „Čtenářů“, kteří jsou nyní umístěni na barokní kašně na Révovém nádvoří v Klementinu (obr. 1). Tyto sochy jsem dusal do formy sklocementovou směsí, kterou jsem si sám míchal.

Vrcholem mého studia i práce s betonem bylo sousoší „Humanoidi“, které dnes můžete najít na Lannově třídě v centru Českých Budějovic (obr. 2). „*Humanoidi – lidé – stroje nebo nástroje systému. Dav, který se nechá dobrovolně manipulovat náporom médií a obecně uznávaných trendů. Jedinec pak přestává být individualitou a v honu za „lepší“ životem často nevědomky spíše formuje život systému... Jsou pak lidé vůbec ještě tvůrci vlastních životů, nebo jsou jen loutkami systému?*“ Tyto sochy byly také vytvořeny ze sklocementové směsi, kterou jsem si sám připravil a následně dusal do silikonových forem.

O několik let později jsem zatoužil vytvořit sochu, do které je možné vstoupit, vytvořit malý chrám, meditační prostor uvnitř sochy. Volba padla na torkret, s kterým jsem se seznámil na stáži v Kanadě. Připravil jsem si roksorovou konstrukci s pletivem, na kterou byla suchou cestou stříkána

1

cementová pytlovaná směs s vláknem. Výhodou byla rychlá aplikace, nevýhodou však krátký čas na modelování směsi a nepřesné dávkování. Torkretovací stroj totiž posílá najednou pod velkým tlakem poměrně hodně směsi, kterou je obtížné v daný moment korigovat a směřovat na příslušné místo, a proto se někdy stane, že hubice nanese na jedno místo příliš mnoho betonu, který je pak nutné při domodelování odstranit. Socha nese název „V-myšlení“ a prohlédnout si ji je možné až do konce června příštího roku na náměstí Dr. Edvarda Beneše v centru Liberce (obr. 4a až d).

Pokračoval jsem v lití betonových soch do formy. Některé sochy vznikaly přímo v ateliéru, jako např. „Zvědavci“ (obr. 3a, b). Jiné sochy byly lity přímo v betonárně do mnou připravené formy, jako např. „Mazlíci“ o hmotnosti 2,5 t nebo „Dialog“ (obr. 5a). Výhoda litého betonu spočívá v tom, že pokud je dobře připravena forma a je možné sochu odlít, je po vyndání z formy hotová a je prakticky nezničitelná, nevýhodou je však vysoká hmotnost.

Abych dosáhl odlehčení soch, které by však stále měly vysokou pevnost, přešel jsem na stříkaný sklocement. Touto cestou vznikly sochy „Head Manager“ (obr. 6a,b), „Bizarní Bůh“ (obr. 7) a další verze „Dialogu“ (obr. 5b).

Beton je krásný materiál, u kterého lze dosáhnout vysokých pevností a je cenově dostupný. Jeho nevýhodou je však hor-

2

3a

Obr. 1 Čtenáři, Révové nádvoří v Klementinu, Praha, 2005
 Fig. 1 Readers, Vine courtyard in Klementinum, Prague, 2005

Obr. 2 Humanoidi, České Budějovice, Lannova třída, 2006 až 2007
 Fig. 2 Humanoids, České Budějovice, Lannova street, 2006 to 2007

Obr. 3a,b Zvědavci, dům Split v Českých Budějovicích, 2013
 Fig. 3a,b Rubbernecks, house Split in České Budějovice, 2013

Obr. 4 V-myšlení, Liberec, 2012, a,b) výroba, c,d) na náměstí
 Fig. 4 V-thinking, Liberec, 2012, a,b) manufacturing, c,d) on the square

Obr. 5 a) Dialog, 2013, b) další verze Dialogu, 2016
 Fig. 5 a) Dialog, 2013, b) subsequent version of the Dialog, 2016

Obr. 6a,b Head manager, 2015

Obr. 7 Bizarní Bůh, 2015

ší možnost oprav nebo tmelení a obtížné ladění barvy při do-
 dělávkách, správkách nebo spojování z více kusů.

Díky betonu mohu realizovat především větší projekty. Mám rád práci s veřejným prostorem nebo volnou krajinou a pro tyto účely je tento odolný a poměrně levný materiál nenahraditelný a umožňuje mi zhmotnit téměř všechny mé návrhy. Je vhodný jak pro lití do forem, tak pro přímou mode-

laci. Práce s ním někdy bývá alchymie, ale počítat s vlast-
 nostmi materiálu už patří k sochařské práci. Nepříjemné je,
 když na betonové sochy „zaútočí“ vandalové, protože beton
 se jen velmi špatně opravuje.

MgA. Michal Trpák, Ph.D.

e-mail: info@michaltrpak.com, www.michaltrpak.com

VŠEDNÍ LIDÉ CHRISTEL LECHNER

Keramička, sochařka a performátorka Christel Lechner žije a pracuje ve městě Wittel nedaleko Dortmundu. Její realizace byly vystaveny po celém Německu a také v Nizozemsku, Rakousku, Itálii, Francii či Belgii. Pro prezentaci svých soch však nevolí uzavřené prostory muzeí či galerií, ale naopak otevřený prostor a zejména městské prostředí – parky, parkoviště, chodníky apod.

Její „všední lidé“ jsou vytvořeni z lehkého plastu a vrstvy betonu opatřené na povrchu akrylovou barvou či jemně mletou silikátovou křídou v pastelových odstínech. S betonem coby sochařským materiálem sochařka pracuje již 25 let a jak tvrdí, je pro ni „nej důležitější správná konzistence betonu, tak aby se dal povrch upravovat do jemných detailů“.

Hlavním záměrem Christel Lechner je zobrazení postavy člověka či skupin lidí v každodenní realitě, v naprosto všední si-

tuaci. Figury jsou přitom vždy „zachycené“ ve svém individuálním gestu, jako na fotografii, které nabývá nového významu právě v kontextu aktuálního okolí. A to je moment, který může kolemjdoucího na chvíli zastavit a pobavit, neboť jak říká sama autorka, „především náležitý odstup nás učí správnému náhledu“.

Christel Lechner

e-mail: kontakt@christel-lechner.de

www.christel-lechner.de

Fotografie: profilová fotografie – Michael Schellhoff, 1 – Christel Lechner, 2, 4 – Laura Lechner, 3 – Stefanie König, 5 – Martin Holtappels

Obr. 1 Několikagenerační rodina, beton a silikátová křída, 2016 ■ Fig. 1 Multigenerational family, chalk on concrete, 2016

Obr. 2 Polonéza, beton a akrylová barva, 2012 ■ Fig. 2 Polonaise, acrylic on concrete, 2012

Obr. 3 Christel Lechner se svými „všedními lidmi“ ■ Obr. 3 Christel Lechner with her „common people“

Obr. 4 Surfačky, beton a křída, 2012 ■ Fig. 4 Surfers, chalk on concrete, 2012

Obr. 5 a) Cesta do Jeruzaléma, beton a křída, 2013, b) detail ■ Fig. 5 a) Journey to Jerusalem, chalk on concrete, 2013, b) detail

PODMOŘSKÉ SOCHY JASONA DECAIRESE TAYLORA

1a

Poslední příspěvek k betonovým sochám uvádíme jako kuriózní příklad toho, kde všude se s nimi můžeme setkat.

Jason deCaires Taylor vystudoval London Institute of Arts. Později se stal instruktorem potápění a přírodovědcem s vášnivým zájmem o podmořské prostředí. Není proto divu, že své sochy umísťuje pod hladinu – na dno moří a oceánů.

Svůj první podmořský sochařský park vytvořil v roce 2006 na západním pobřeží ostrova Grenada, který patří do souostroví Antil. V roce 2009 vzniklo u mexického města Cancún Underwater Art Muzeum, kam Jason umístil na dno moře dalších 500 soch, a v roce 2014 „ponořil“ své sochy na pobřeží Baham. V tamní sbírce s názvem Ocean Atlas je instalována zatím největší podmořská socha výšky 5 m o hmotnosti více než 60 t.

V současnosti žije Jason na Kanárských ostrovech, přesněji na jihovýchodě ostrova Lanzarote, kde pracuje na novém (a prvním evropském) projektu Atlantic Muzeum ponořeném 12 m pod hladinou moře na ploše 2500 m². Muzeum bude mít šest částí: The Rubicon (skupina 35 figur, která kráčí stejným směrem a otevírá tím Atlantský oceán), The Raft of Lampedusa (reflexe migrační krize odkazující na obraz Théodora Gericaulta „The Raft of Medusa“), Los Jolateros (skupina dětí, která připomíná místní tradici), Content (pár zachycený při pořizování „selfie“ jako reflexe nových technologií), Hybrid sculptures (pokus o propojení motivů přírody a lidstva) a Photographers (podobně jako pár „selfie“ otvírá téma nových technologií a voyeurismu). Soubor soch v rámci Atlantic Muzea se snaží zdůraznit pouto mezi uměním a přírodou, položit kritickou otázku komercializace přírodních zdrojů a v neposlední řadě

Obr. 1 a) Rubikon, b) instalace
Fig. 1 a) The Rubicon, b) installation

Obr. 2 Detail (s červy rournatce ozdobného)
Fig. 2 Detail (with Calcareous worms)

Obr. 3 „Selfie“ pár
Fig. 3 Content

Obr. 4 Vor ostrova Lampedusa
Fig. 4 The Raft of Lampedusa

Obr. 5 Člověk a příroda
Fig. 5 Hybrid sculptures

2

3

vytvořit umělý útes pro místní druhy podmořských živočichů se snahou o nárůst mořské biomasy.

Jason DeCaires Taylor používá jako modely pro své sochy skutečné lidi. Sochy jsou vytvořeny z cementové pasty s neutrálním pH. Víc nám o složení své směsi prozradit nechtl...

Redakce děkuje Jasonu deCairesi Taylorovi a organizaci Centros de Arte, Cultura y Turismo (CACT) v Lanzarote za poskytnutí podkladů a fotografií.

1b

4

5

